

Beveiliging

managementblad

voor veiligheidsadviseurs en security professionals

Brandveilig nieuw leven voor leegstaande kantoren

Branddetectie via intelligente videoanalyse

Persoonsgegevens en datalekken: dreigingen en kansen

Fraudeurs vaak niet gescreend bij indiensttreding

Mensen voelen zich onveilig

Het wordt steeds veiliger op straat, maar burgers beleven dat niet zo. Dat beweren politici en media regelmatig. "Meestal op basis van oppervlakkige onderzoeken", aldus dr. Remco Spithoven, die 10 maart aan de Vrije Universiteit Amsterdam promoveerde op dit onderwerp. De wetenschapper erkent dat het een grote uitdaging is om de beleving van mensen meetbaar te maken, maar het is hem wel gelukt. Zo kon hij onder andere vaststellen dat mensen zich meer zorgen maken over wat er in Nederland gebeurt, dan over hun directe omgeving en hun eigen kans om slachtoffer van criminaliteit te worden.

Onveiligheidsgevoelens worden doorgaans heel oppervlakkig onderzocht. "Dan krijg je conclusies als: 44 procent voelt zich wel eens onveilig op straat. En dat is flinterdun", stelt sociaal wetenschapper Spithoven. "Het is ook niet makkelijk om het meetbaar te maken. Zelf koos ik voor een tweesporen-aanpak, die samenhangt met de verschillende identiteiten van een persoon. Je kan een persoon namelijk aanspreken als individu, maar ook als onderdeel van een collectief. Ik heb dus beide gedaan en dit leverde verrassende inzichten op. In mijn onderzoek werkte ik met vier sub-concepten. Twee voor de persoon als individu en twee voor de persoon als onderdeel van een collectief. Het eerste situationele sub-concept is wat mensen voor gevoel hebben als

zij een concrete situatie beleven. Dat is echter lastig vast te stellen, want mensen houden daar in de regel al binnen twee weken geen accurate herinneringen meer aan over. Dit is te ondervangen door mensen zich te laten inleven in situaties die je schetst. Daarnaast heb ik het tweede, *geanticiperde* concept onderscheiden, wat meer over het individu zelf gaat dan over situaties. Hierbij vraag je bijvoorbeeld om kansinschattingen en psychologische kenmerken. Zo zie je hoe mensen onveiligheid als onderdeel van een collectief ervaren. Op het niveau van de persoon als inwoner van een buurt en als inwoner van Nederland vormden respectievelijk het derde en vierde sub-concept. Dit geeft een divers inzicht in hoe mensen onveiligheid beleven vanuit hun individuele en collectieve identiteiten."

Invloed Mensen zijn volgens Spithoven over het algemeen niet bang dat zij slachtoffer worden van criminaliteit. "Wel voelen mensen zich onveilig op veilige afstand. Daarmee bedoel ik dat zij zich zorgen maken over zaken waarop zij geen grip hebben. Die conclusie botst met wat vaak in de kranten staat. Toch is het wel logisch. Een gevaarlijke buurt kan men mijden, maar men heeft geen invloed op de algemene veiligheid van Nederland." De sociaal wetenschapper haalde zijn kennis uit literatuur op dit terrein, maar verrichtte vanzelfsprekend ook zelf onderzoek. Hij onderwierp dertig zeer diverse burgers aan uitgebreide en associatieve diepte-interviews en hield opvolgend enquêtes onder inwoners van Amsterdam, Hilversum en Zaltbommel. "Ik koos bewust voor drie totaal verschillende gemeenten. Door naar overeenkomsten in de data

te zoeken, kan je tot een model komen dat geschikt is voor de inwoners van elk van de drie gemeenten. Daarmee kan je juist vanwege de sterke verschillen tussen deze drie gemeenten ook iets over Nederland zeggen."

Verrassende conclusie "Mensen weten vaak wel waar en wanneer zij risico lopen op criminaliteit en hoe zij dat risico kunnen verkleinen. Wat nog niet bekend was, is dat het onderbewuste in dit gevoel van persoonlijke controle ook een sterke rol speelt. Dat zag ik in alle dertig interviews meerdere keren gebeuren. Als je bijvoorbeeld praat over het inbraakrisico, zie je dat tijdens het gesprek duidelijk de stressfactor oploopt. Mensen gaan zich bijvoorbeeld inbeelden dat zij zelf slachtoffer zouden worden. Maar als de stress te groot wordt, grijpt het onderbewuste in: 'Zo'n vaart zal het niet lopen' en 'Het is hier lang niet zo erg als in de grote stad'. Weg stress. Zo neemt het onderbewuste mensen in bescherming om weer grip op het leven te houden. Dat was een verrassende conclusie."

Onbehagen Het echt onveilige gevoel begint volgens Spithoven voor sommige burgers op buurtniveau. De eigen buurt kan men moeilijk mijden en hierin is men voor de veiligheid afhankelijk van anderen, zoals burens en politie. "Daar begint de fase waarin men zelf geen volledige grip meer heeft. Tachtig procent van de ondervraagden vindt overigens dat er niets aan de hand is in hun buurt, maar ik heb ook bewoners geïnterviewd die sociale disorganisatie in hun buurt ervaren. Daar stapelen de problemen zich op. Mensen gaan niet met elkaar om en willen dat

op veilige afstand

'Meteen stevige maatregelen treffen is niet de goede aanpak. Kijk eerst eens hoe de onveiligheidsbeleving zich ontwikkeld heeft en vraag wat de bewoners er zelf van vinden.'

ook liever niet." Maar het gevoel van onveiligheid had voor de overgrote meerderheid van de respondenten vooral betekenis voor henzelf als onderdeel van de Nederlandse samenleving. Ontwikkelingen als armoede, radicalisering, de economische crisis en individualisering bezorgen mensen ook de nodige zorgen en onbehagen. "Vooral als men het gevoel heeft dat de organisaties die moeten optreden daar niet toe in staat lijken te zijn. Dan krijg je onbehagen en boosheid op maatschappelijk niveau. Deze boosheid, waar niet alleen de PVV politiek op inspeelt, is nog altijd aanwezig. Veel mensen denken dat het de verkeerde kant op gaat met Nederland, terwijl het realistisch gezien een van de prettigste landen ter wereld is om in te wonen. Maar het is nu eenmaal

zo dat criminaliteit een sterk symbolische functie heeft in de samenleving. Dagelijks krijgen burgers hier berichten over, waardoor hun algehele, vage onvrede over de maatschappij ineens toch bespreekbaar wordt."

Welbehagen Wat kunnen gemeenten, politie en welzijnswerk met de bevindingen? Spithoven: "Ik kom veel in de praktijk en ontmoet daar professionals die zoekende zijn. Gebukt onder politiek-bestuurlijke druk nemen zij het totale vraagstuk van onveiligheidsgevoelens als probleem op de schouders, zonder kritisch te reflecteren en te weten hoe zij het moeten aanpakken. Ik ben nu in vijftien buurten in de regio's Rotterdam en Midden-Nederland op buurtniveau aan het onderzoeken waar

de negatievere veiligheidsbeleving in deze buurten vandaan komt. Het gaat dan om buurten die veelal achteruit gaan en waar dus echt iets aan de hand is, maar criminaliteit is daar lang niet altijd aan de orde. Meteen stevige maatregelen treffen is niet de goede aanpak. Kijk eerst eens hoe de onveiligheidsbeleving zich ontwikkeld heeft en vraag wat de bewoners er zelf van vinden. De verhalen zullen enorm uiteenlopen, maar er zal ook een rode draad zijn te ontdekken en daar gaat het om. Zo krijg je een beeld van wat mensen in die buurt bezighoudt en waarom veel thema's ook niet direct zijn aan te pakken. Veel bestuurders willen snel resultaten zien, zodat ze kunnen zeggen dat het veiligheidsgevoel in hun 'achtertuin' weer beter wordt. Maar zo ▶

In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt voelen mensen zich meestal niet onveilig in de eigen buurt, ook al is daar veel criminaliteit.

individualisering. Hoe kun je met dat gegeven toch positieve stappen maken? Daar kijken we met studenten Integrale Veiligheidskunde van de Hogeschool Utrecht naar, maar ook met collega bestuurskundigen, criminologen en sociologen, want waar ik mij mee bezighoud kan je het beste zien als een interdisciplinaire wetenschap. Het mooie is dan dat ik meerdere experts kan vragen om mee te denken. Dan komen we pas ergens met dit complexe vraagstuk."

Schijnwerkelijkheid Waar het gaat om veiligheid op afstand, vindt Spithoven dat de landelijke politiek momenteel een onwenselijke rol speelt. "Het is een verwarrende tijd voor veel mensen. Niet dat het vroeger altijd zo anders was, maar mensen krijgen er nu veel meer van mee en men is er meer alleen voor komen te staan. Iedereen weet overal

werkt dat niet. Er zijn wel verbeteringen op kleinere schaal te behalen, maar als je echt duurzame resultaten nastreeft, moet je bijvoorbeeld kijken of je mensen zich beter thuis kunt laten voelen in hun buurt en of je ze eventueel actief kunt betrekken bij wat er gebeurt. Als ze weer controle krijgen, zie je het welbehagen toenemen."

'Amsterdammers lopen het meeste risico om slachtoffer te worden van criminaliteit, maar maken zich het minst zorgen over hun kans op slachtofferschap.'

Multidisciplinair Mensen vinden het volgens de wetenschapper ook belangrijk dat naar ze wordt geluisterd. "Juist waar dat niet gebeurt, vind je de buurten waar in de beleving de hardste klappen vallen. Maar ook in villawijken kom je deze problemen tegen. Zelfs als een inbraakgolf al lang en breed is afgelopen, blijven de gevoelens van onveiligheid bestaan. Dat komt dan vooral omdat de mensen het idee hebben dat zij zonder hulp van anderen niets aan de situatie kunnen veranderen. Ze kennen hun buuren niet, dus wie kijkt er dan naar hen om? We onderzoeken daarom ook hoe we in deze buurten weer verbondenheid kunnen aanwakken tussen mensen. Realistisch gezien lukt dat vast niet altijd, maar in die gevallen loont het weer om te onderzoeken waarom dan niet. We kampen met een terugtrekkende overheid en

van en is onderhevig aan een continue vermoeiingsslag van negatieve prikkels. Voor de pers geldt: if it bleeds, it leads! Voor positieve en gebalanceerde feiten is weinig ruimte, waardoor je een negatieve schijnwerkelijkheid krijgt. Het onwenselijke van de politiek vind ik dat die hierin meegaat. Die speelt handig in op negatieve sentimenten. En dat doet niet alleen Geert Wilders. Ook partijen die zich zouden moeten onthouden van deze retoriek en populisme kozen voor een koers waarbij het vooral gaat om het winnen van stemmen. Zo werkt het in de politieke arena. Maar zo komen beleving en werkelijkheid wel steeds verder uit elkaar te liggen. Het zou goed zijn als politici zich eens zouden verdiepen in de effecten van hun handelen. Want nu versterk je alleen de polarisatie tussen arm en rijk, jong en oud en tussen verschillende bevolkingsgroepen. Dus in plaats van dat politici ons helpen om weer met elkaar verbonden te raken, spelen ze de verschillende fronten alleen verder tegen elkaar uit om zelf steviger in het zadel te komen zitten. Waarom reichten zo weinig politici hun rug in dit verhaal? Dat is mijn grootste zorg voor Nederland op het moment. Want de scheidslijnen worden merkbaar harder. Daar hoor je nagenoeg niemand over. Natuurlijk zijn we moreel verschillend van elkaar, maar laten we voorkomen dat we elkaar verder gaan mijden om redenen die niet berusten op feiten!"

■ Vincent Vreeken
Redactie@beveiliging.nl

Het proefschrift *Keeping trouble at a safe distance. Unravelling the significance of 'the fear of crime'* van dr. Remco Spithoven is nog niet openbaar en verschijnt t.z.t in het Engels.